

ذکر صلوات

از آنجا که ماه شعبان منتسب به پیامبر اکرم است (صلی الله علیه و آله)، از جمله افضل اعمال این ماه ذکر صلوات بر آن حضرت و آل مطهر او است علیهم السلام، و بدین جهت در مطلب پیش رو اندکی به معانی و فضایل این ذکر شریف میپردازیم.

مقدمتاً عرض میکنم که ذکر به معنای توجه نمودن به خداوند است و بطور عام، تمامی مخلوقات کوناً زاکنند چنانکه خداوند میفرماید **تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ** و همین بودن آسمان ها و زمین و مافیهای آن، نشان از ذکر و توجه ایشان به خداست چرا که برای انیت به تنهایی موجودیتی نیست، بلکه برای بودن بایست توجه به جهت پروردگار کند چرا که توجه او موجب توجه پروردگارش به او خواهد شد چنانکه خداوند میفرماید **فَاذْكُرُونِي أَذْكَرْكُمْ** و توجه پروردگار، آن قابلیت صرف را موجود خواهد کرد.

و اما شرعاً (کوناً) ذکر از اعمال مخصوص روح انسانی است که به آن واسطه متذکر پروردگار خود شده و به جمیع مراتبش آن را ابراز میدارد، چنانکه با قلب خود دوست خداوند را دوست میدارد و این ذکر قلبی اوست و مشاعر باطنیش را در رضای او بکار میبرد که ذکر نفسانی اوست و با بدن خود عبادت او را می نماید که ذکر بدنی اوست و در نهایت به زبان نیز حمد و ثنای او را میکند که این ذکر زبانی اوست.

و اما انکار زبانی که موضوع مورد نظر ماست، قالب هایی از جنس حروف و کلماتند برای ظهور انوار غیبی و معانی عظیم باطنی که به اقتضای ترکیبشان آثار بسیاری بر آنها مترتب میشود و از این جهت اقسام مختلفی داشته و هر کدام مناسب حالی است.

از جمله اقسام آن، تسبیح و تحمید و تکبیر خداوند است، اعم از خود این انکار (سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله اکبر) و یا اسم هایی که دلالت بر این معانی دارند.

و نوع دیگر قرائت قرآن مجید است.

و نوع دیگر سؤال ها و دعا هاست که در آن حاجتی را میطلبیم که آن نیز بر دو قسم میشود، یا صلوات بر آل محمد علیهم السلام است که اجر بی نهایتی دارد، یا برای غیر ایشان دعا میکنیم اعم از خود ما یا دیگری، و از جمله این دعا هاست استغفار و استعاذه و احتجابات و امثال آن.

و نوع دیگر ذکر، بیان حال است به درگاه خداوند، که مناجات نام دارد.

و نوع دیگر، ذکر فضایل اهل بیت علیهم السلام و مطالب اعداء ایشان است

و نوع دیگر، ذکر حقایق اشیاء و جمیع انواع علوم حقه است.

برای هر کدام از انواع فوق الذکر، فضلی است که باید در مقام خودش استفاده شود، مثلاً افضل انکار در جمع مؤمنین ذکر فضائل آل محمد علیهم السلام است و اگر میسر باشد تعلیم علم نمودن، و هرگاه که عصیانی غالب شود و گناهی سرزند استغفار باید کرد و هرگاه نعمتی رسد باید شکر نمود و هرگاه متذکر هر صفتی از صفات پروردگار شدیم ذکر مناسب همان را بگوییم.

پس از این مقدمه، به ذکر صلوات برمیگردیم که خداوند امر به آن نموده و خود نیز صلوات بر آن حضرت میفرستد چنانکه میفرماید إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيمًا.

و در فضیلت صلوات روایات بسیاری از اهل بیت علیهم السلام رسیده که از آن جمله فرموده اند:

مَا فِي الْمِيزَانِ شَيْءٌ أَثْقَلَ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ - وَ إِنَّ الرَّجُلَ لَتُوضَعُ أَعْمَالُهُ فِي الْمِيزَانِ فَتَمِيلُ بِهِ فَيُخْرَجُ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَيْهِ فَيَضَعُهَا فِي مِيزَانِهِ فَتَرْجَحُ يَعْنِي چيزی در ترازو سنگینتر از صلوة بر محمد و آل محمد علیهم السلام نیست و اعمال شخص در ترازو گذاشته میشود و سبک است، پس حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله صلواتی که شخص بر آن حضرت فرستاده میگذارند در کفه اعمال او سنگین میشود و رجحان پیدا میکند.

و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند "لَقِيتُ جِبْرِيْلَ فَبَشَّرَنِي، قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَقُولُ: مَنْ صَلَّى عَلَيْكَ صَلَّيْتُ عَلَيْهِ وَمَنْ سَلَّمَ عَلَيْكَ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ" یعنی جبرئیل مرا ملاقات کرد و بشارت داد که حق تعالی فرموده است: هر که بر تو صلوات فرستد من بر او صلوات میفرستم، و هر که بر تو سلام کند من بر او سلام میکنم" و از این قبیل احادیث بسیار است.

و اما معانی متعددی برای صلوة ذکر شده که از آن جمله رحمت و عطاست به این معنی که از خداوند می‌خواهیم باقتضاء قابلیت های ایشان هر خیری را اعم از علم و قدرت و رحمت و فضل خود عطا فرماید. و معنی دیگر این است که آن را مأخوذ از “وصله” بگیریم به این معنی که خداوند ایشان را واسطه ای ما بین خود و خلقش قرار دهد، و همچنین معانی دیگری وارد شده که جهت توضیح بیشتر بایست به کتاب شریف “طریق النجات” مرحوم آقای حاج محمد کریم خان کرمانی اعلی الله مقامه مراجعه فرمایید.

حال جدا از معنای صلوة که به هر حال نوعی دعا است، بعضی اشکال میکنند که دعای ما برای ائمه علیهم السلام چه تأثیری دارد در حالی که ما از ایشان پائین تریم و هیچ مدد کونی و شرعی از طرف ما به ایشان نمیرسد و نیازی به دعای ما ندارند.

در پاسخ این اشکال مرحوم آقای حاج عبدالرضا خان ابراهیمی اعلی الله مقامه در کتاب مبارک درهای بهشت میفرمایند:

اولاً خودشان امر فرموده‌اند و ما اطاعت میکنیم، ثانیاً آنکه همه اعمال خیر از ایشان است و مال خود ایشان است خواه از دست و زبان خودشان صادر شده باشد یا از دست و زبان مؤمنین و حضرت امیر علیه السلام میفرمایند من نماز مؤمنین هستم و روزه آنها هستم . و این صلواتی که ما میفرستیم نکر خداوند است و ذکر ایشان عبادت است و خیر است و در حقیقت کار خیری است که از خود آن بزرگواران سر زده منتهی بر زبان ما و این باعث کمالی میشود برای ایشان و همین میشود فایده برای ایشان ، برای ما هم فایده دارد از این جهت که نور خداوند و نور ایشان در دل و بر زبان ما ظاهر شده و مستفیض میشویم .

و اما چگونگی صلوات بر حضرت پیغمبر (ص) چنین است که اگر ابتداءً صلوات بر آن حضرت میفرستیم بگوئیم **اللهم صل علی محمد و آله محمد** و توجه داشته باشیم که (دال) را مجرور خوانده و ساکن ننماییم تا متبادر کننده تفریقی میان ایشان نباشد.

و همچنین صلوات های خاصه و عامه دیگری وارد شده مانند صلوات شعبانیه و صلوات کامله ای از امام صادق علیه السلام که فرموده اند اگر کسی آن را بخواند از گناهانش بیرون می آید مثل روزی که از مادر متولد شده باشد، و آن صلوات چنین است: **صَلَوَاتُ اللَّهِ وَ صَلَوَاتُ مَلَائِكَتِهِ وَ أَنْبِيَائِهِ وَ رُسُلِهِ وَ جَمِيعِ خَلْقِهِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ السَّلَامُ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ.**

و همچنین هنگامی که نام مبارک آن حضرت را میبریم باید بگوئیم **صلي الله عليه و آله و حتماً کلمه و آله را بگوئیم چون آل آن حضرت که ائمه اطهار علیهم السلام باشند از آن حضرت جدا نیستند و اگر اسم هر يك از اهل بیت علیهم السلام را میبریم علیه السلام بگوئیم و نه این باشد که درباره آنها نمیشود بگوئی صلي الله عليه بلکه برای شیعیان هم میشود بگوئیم ولی از باب رعایت ادب و اینکه حضرت پیغمبر صلي الله عليه و آله مخصوص به چیزی باشند که دیگران نباشند، معمولاً فقط دنباله اسم آن حضرت این لفظ را میگویند .**

همچنین وقتی که اسم انبیا را میبریم اول صلوات بر پیغمبر صلی الله علیه و آله بفرستیم بعد بر آنها، مثلاً چنین بگوییم موسی علی نبینا و آله و علیه السلام، که البته حضرت ابراهیم علیه السلام بنا بر حدیثی از حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله که فرمودند **يَا قَوْمِ إِذَا ذَكَرْتُمُ الْأَنْبِيَاءَ الْأَوَّلِينَ فَصَلُّوا عَلَيْهِمْ، وَإِذَا ذَكَرْتُمْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ فَصَلُّوا عَلَيْهِ ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ،** استثنا هستند.

و همچنین بسیار خوب است که ختم کلام به صلوات شود، و قبل از هر دعا و بعد از آن اگر صلوات بفرستند آن دعا مستجاب میشود چنانکه فرمودند **إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ؛ فَإِنَّ الصَّلَاةَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَقْبُولَةٌ وَلَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَقْبَلَ بَعْضَ الدُّعَاءِ وَيُرَدَّ بَعْضًا.** یعنی هرگاه کسی از شما دست به دعا برداشت، پس دعایش را با صلوات آغاز نماید؛ زیرا صلوات بر پیامبر صلی الله علیه و آله دعایی پذیرفته شده است و خدای متعال برتر از آن است که بخشی از دعا را قبول کرده و بخش دیگر از آن را ردّ نماید. و همچنین هر وقت چیزی را فراموش کردید صلوات بفرستید ان شاء الله به یاد خواهید آورد.

و در هر حال خوب است که همیشه مداومت بر صلوات داشته باشیم چرا که هم اقرار به اصول دین است و هم بهترین اعمال و عبادات.